

Petőfi Sándor népies műdalai

Bevezető gondolatok

Petőfi Sándor (1823-1849) közmondásosan rövid élete során közmondásosan tartalmas életművet hozott létre. Műveinek terjedelmes korpuszát olyan műfaji és tematikai kategóriák mentén szokás értelmezni, mint például ars poeticák vagy lírai önarcképek, bordalok és népdalok, helyzetdalok, életképek, forradalmi versek, szerelmi költészet; sőt művei között találhatunk elbeszélő költeményt, vígeposzt is. Bármelyik címkét választjuk is, csupa olyan költeménnyel találkozunk, amelyek egyrészt nagyon hangsúlyosan saját korának terméke, modern és „trendi” a 19. század közepén, másrészt elvéthetetlenül *petőfi*s. Talán az egyik legjellemzőbbnek tartott csoportot képezik a népdalok, vagyis pontosabban: a népies műdalok.

A nép nyelvén. Mielőtt közelebbről megnézzük Petőfi népdalait, vessünk egy pillantást ezen művek tágabb kontextusára! Az 1830-1840-es években a magyar költészet a romantika nagy korszakát éli. A művelődéstörténeti korszak és korstílus Európa más részein (például Angliában) jellegzetességei már a 18. század vége felé elkezdtek egyre kontúrosabbá válni; Magyarországon talán Kölcsey Ferenc műveiben érhető tetten először igazán látványosan a korábbi – Kazinczy által „fentebb stíl”-nek nevezett – klasszicista, valamint az új, romantikus eszmények találkozási pontja. A romantika egyik fő jellemzője a nyelvi kifejezőmód „vulgarizálódása”, vagyis a **különféle társadalmi rétegek nyelvének beemelése** a szépirodalomba. Már nem csak a klasszikus retorika szabályainak megfelelő, az antikvitás képességét tükröző szabályos, mintakövető alkotások vívhattak ki elismerést művészi körökben, hanem az alsóbb néprétegek számára közérthető nyelven írt alkotások is.

Egyszerű felszín, bonyolult mélyszerkezet. Petőfi Sándor akkor vált igazán híres, sikeres költővé, amikor nagyjából 1843 táján elkezdte publikálni népdalait. Ennek az időszaknak a másik jellemző műfaja a sokszor vaskos nyelvezetű, kompromisszumok nélküli kifejezőmóddal élő bordalok voltak (például *A borozó*, 1842), amelyekkel szemben a költő gyakran kapott éles, elmarasztaló **kritikákat**; ezzel szemben népdalai tekintetében sokkal megengedőbbek voltak a kritikusok, akik egyre gyakrabban méltatták az alig húszéves költőt. Miben rejlett ezeknek a verseknek a sikere? Nézzünk meg példaként egy ismert Petőfi-dalt:

Reszket a bokor, mert
Madárka szállott rá.
Reszket a lelkem, mert
Eszembe jutottál,
(Petőfi Sándor: *Reszket a bokor, mert...*, 1846 – részlet)

Ilyen egy igazi népdal: kristálytisztá **magyaros (ütemhangsúlyos) verselésű** sorokból áll, a legegyszerűbb tiszta rímek csendülnek össze a sorok végén. A rímképlet is egyszerű: abab... Eddig még akár valódi népdal is lehetne; sőt gyanús az is, hogy **természeti képpel** indul (a reszkető bokor képével). A népdalok egy része szintén természeti képpel indul, azonban a kép nem válik szerves részévé a vers általános képiségének. Figyeljünk meg két példát a népdalok köréből:

Tavaszi szél vizet áraszt,
virágom, virágom.
Minden madár társat választ,
virágom, virágom.
Hát én immár kit válasszak,
virágom, virágom?
Te engemet s én tégedet,
virágom, virágom.
(magyar népdal – részlet)

Érik a szőlő,
hajlik a vessző,
bodor a levele,
két szegény legény
szántani menne,
de nincsen kenyere.

(magyar népdal – részlet)

A Petőfi-vers első sora rögtön kapcsolatba kerül a vers további képeivel: a bokor reszketése a lírai én szívének reszketéséhez hasonlít, míg az idézett népdalokban a természeti kép inkább csak hangulati bevezetőként szolgál, nincsen szerkezeti funkciója a versben.

Vagyis a Petőfi-népdal különlegessége részben abban rejlik, hogy az egyszerű felszín alatt **művészi szerkezet** lapul. Az alábbi versrészletben egy metaforalépcsőt indít el a természeti kép:

Fa leszek, ha fának vagy virága.
Ha harmat vagy: én virág leszek.
Harmat leszek, ha te napsugár vagy...
Csak hogy lényink egyesüljenek.
(Petőfi Sándor: *Fa leszek, ha...*, 1845 – részlet)

A metaforák fogalmi oldalán a lírai *én* és a megszólított (*te*) állnak, a képi oldalon pedig a lírai én képének alakulása a megszólított képétől függ: *én = fa*, *ha te = virág*; *én = virág*, *ha te = harmat*; *én = harmat*, *ha te = napsugár*. Miközben pedig újra és újra végbemegy a **természeti metamorfózis**, mind a lírai én, mind a megszólított egyre **légiesebbé**, megfoghatatlanabbá válnak. Egy végtelenül precízen megszerkesztett képsorról van tehát szó, amely néhány nagyon egyszerű nyelvi kifejezésmóddal élő, egyszerű rímképletű (abxb) verssorból olvasható ki. A Petőfi-féle népdal különlegessége tehát abban rejlik, hogy egyszerű, de mégis összetett: az egyszerű, közérthető kifejezésmód, rím- és ritmusképlet összetett képi szerkezetet takar.

Népies, de mű. Petőfi népdaljai gyors sikert hoztak a költőnek, és ennek nyomán kialakult az a nézet, hogy Petőfi Sándor a nép fiaként a nép nyelvén alkotott a nép számára. Ezzel szemben már Szerb Antal felhívta a figyelmet arra az 1930-as években, hogy Petőfi **nem a nép köréből** származott (apja sikeres vállalkozó volt), és **nem** elsősorban **a nép számára** alkotott: versei különböző újságokban, folyóiratokban jelentek meg, amelyeket nem a falvak és mezővárosok földművesei, hanem elsősorban a városi polgári réteg tagjai olvastak. Kétségtelen azonban, hogy ezek a művek a sajtótermékek oldalairól lelépve szóban is elkezdtek terjedni, **folklorizálódtak** – vagyis a szövegek népdallá váltak: dallamot kaptak, és eredeti szerzőségük háttérbe szorult. Mindazonáltal szerencsésebb Petőfi „népdalait” inkább népies műdaloknak nevezni, hogy ilyen módon egyértelműen elválasszuk őket a valódi folklóralkotásoktól.

A tétel összegző leírása

Petőfi Sándor tehát nem találta fel újra a népdalt, hanem egy jellegzetes romantikus gesztussal a népdalok motívumait, szerkezetét és ritmusvilágát felhasználva alkotott verseket, amelyek aztán nagy népszerűsége tettek szert; legelőször a művelt polgárság körében. Népies műdalainak képszerkezete összetettebb a népdalokénál, noha nyelvezete inkább egyszerűséget sugall, jöllehet ez az egyszerűség önmaga formai bravúr.

További érdekes oldalak vagy ötletek

Több cikkbeli gondolat forrása Arató László és Pála Károly *Bejáratok* című tankönyve:

[A szöveg vonzásában I. Bejáratok](#)